

Sauehold på Fjordstrand

25. april 2020 av [ArvidO](#) | [Rediger](#)

Fra venstre: Villy, Johnny, Maty Ann, Mamma, Meg, Pappa og Kitty Tror det er Elly som står bak Johnny.

Våren var ei travel tid på småbruket Fjordstrand på Langstrand. Han pappa som var vaktmester på internatskolen hadde fast arbeidstid fra klokka sju om mårran til klokka seks om ettermiddagen. Det var pause fra klokka to til klokka fire. Da spiste vi middag og etterpå la han seg alltid på gulvet med ei sofaputa under hauet, for å ta sæ en strekk før han gikk på jobb igjen. Hannes faste daglige arbeidstid gjorde at mesteparten av fjøsarbeidet falt på ho mamma. Etter at møkker-spredninga var unnagjort, ble det derfor ei travel tid for henne. Det var tid for lamming. Lamminga foregikk i månedsskiftet april/mai, og for at man skulle unngå vinterlam, var det viktig å ha kontroll med parringa på høsten.

I midten av september blei sauane henta ned fra fjellbeite. Når de var trygt tilbake på den inngjerde øverjorda var det tid for gjelling (klipping av sædstrengen). Da kom dyrlegen og gjella alle værlamman, med unntak av ett som ble valgt ut til å bli avlsvær. Dette værlammet ble ikke satt i avl på egen besetning. Innavl var nokka man måtte unngå, for det førte etter kvært til degenererte dyr. For å unngå innavl var det om å gjøre å få byttet til sæ en vær fra en annen besetning. Denne væren var et såkalt fjorårslam som blei «setta på» for parringa si skyld. Spesielt viktig var det å påse at den utvalgte hadde to steina i pungen, for det skulle mye sperm til for å bedekke både

jømrer (årsgamle ho-saua som ikke hadde lammet før) og søyer (ho-saua som hadde lammet tidligere). Det vanlige var å bytte avlsvær med sauebønder fra nabobygdan Lotre, Hellefjord og Sletnes. På denne måten dreiv man avlsarbeid og sørge for at sauebestanden fikk god ull og godt kjøtt, samt at de var friske.

Den gjennomsnittlige drektighetstida for sau er 148 dager. Parringa måtte ikke skje før i slutten av november, hvis lamminga skulle skje i månedsskiftet april/ mai påfølgandes år. Derfor måtte væren som regel stå i band på eget inngjerda område, mens han venta på å få parre sæ. Det hendte dog at den fyrrige krabaten sleit seg og lurte sæ til ei hyrdestund. Hvis noen av de utvalgte var i brunst, blei det vinterlam, nokka som ikke var ønskelig. I snørike høsta, ble sauane tatt inn i fjøs'n. Der blei ho-sauane plassert i en stor sauegarde, mens væren fikk oppholde sæ i egen bing. Dersom værforholdene ikke tillot utendørsparring, måtte den foregå innendørs. Det var mamma sitt ansvar å ha kontroll på parringa, og ho unngikk som regel å få vinterlam.

Vi ongan, måtte holde trygg avstand til væren. Når det nærma seg brunsttid ble væren ofte «stangvise», og det hendte at voksne, eller overmodige ungdomma fikk sæ en skikkelig springskalle av den brunstige væren. Han så nok på alle mannebein som mulige rivala. Væren hadde kun en misjon, og det var å parre seg med jømrer og søyer. Etter paringa som varte et par ukers tid, blei «gammel-

væren» slakta eller kastrert. Æ kan ikke minnes om vi spiste kjøttet, men æ antar at kadaveret led samme skjebne som slakteavfallet til de kastrerte værlamman og gammelsauane som ikke var påsettane. I mangel på offentlig renovasjon var det vanlig å la sjura, kråka og ramen meske seg med slakteavfallet.

Sauane som hadde tatt lam, måtte tilbringe drektighetstida innendørs og de blei fora med næranees føde for at lamman skulle utvikle sæ tilfredsstillandes. Det var vanlig å mate dem med frossen seiyingel (grønnsopor eller godd), som vi kalte yngelen, i tillegg til tørrhøy. Godden ble tatt med not om høsten når frosten kom, og den blei lagra i frossen tilstand på onkel Ingvald-kaia. Ho mamma brukte ikke å godd som tilleggsfor. Siden han pappa var vaktmester, fikk vi alt av avskjær og skrell fra grønnsaker og frukt, gamle brød og anna matavfall. Dette skrellet, som var meget næringsrikt, blei brukt som tilleggsfor og de velfødde sauane hadde de beste forutsetningane for å bære fram friske og livskraftige lam. Når det var godvær på etterjulsvinteren beita sauane på tang og tare i fjæra. Det var viktig for å få jod i kroppen. Man måtte passe på at sauene ikke fikk ete fiskelever,

for de tålte ikke den sorten og kunne bli veldig syke eller dø av å ete lever.

De første sauene lamma i slutten av april. Det var starten på ei hektisk tid for ho mamma. Det blei et par uker med mye nattevåk og fødselshjelp. Dødfødte lam var en sjeldenhet i mamma sitt fjøs. Æ kan med stolthet bruke den betegnelsen om fjøs'n, for ho satte alltid dyrevelferd og kjærlig stell foran personlig velvære. Hvis det var en sau som ho forventet skulle lamme ved nattetid, sørge ho for å være der hvis det skulle oppstå komplikasjonene. Det var ikke få ganger at ho ved hjelp av kløkt og egne hender hjalp til med å snu lam som lå feil vei i fødselskanalen. På den måten berga ho mange liv, både for barselssyke søyer og lam.

Vanligvis fikk søya to lam. En sjelden gang kunne de førstegangs-fødende jømrane få bare ett lam, men som regel fikk også de to hver. En sjelden gang kunne søyer få tre lam. Da var det vanlig at mora ikke hadde melk nok til alle tre, så da blei det til at vi fikk flaskelam på gården. Et flaskelam blei fort veldig tilknyttet til dem som dia det med melkeflaska. Et slikt lam blei nesten som en hund som fotfølgte dæ.

Som guttunge va æ veldig avhengig av mammaen min. Æ «hang i skjørtan» hennes støtt og stadig, og det hendte at æ fikk overvære sau som lamma. Det var spennende for en liten gutt å se på når lamminga foregikk, men det var en ting som overraska meg med fødselen. Først slikka søya lamman reine for blod og slim og så spiste den morkaka. Æ

kunne ikke forstå at søya var så svinat og spurte ho mamma koffer den gjorde det. Ho svarte at den gjorde det for å ikke støte fra sæ lamman. Hvis søya ikke fikk slikka lamman sine reiner, ville søya ikke ha noe med lamman å gjøre i ettertid. Morkaka spiste ho for at den var næringsrik og sørge for at søya holdt sæ frisk.

Sjøl om ho mamma hadde det stritt under lamminga, hørte æ aldri at ho klaga. Ho sto på og ho skjøtta alle sine huslige oppgaver uansett om ho var både utslitt og underernært på søvn. Det var med stor tilfredsstillelse og et smil om munnen den dagen ho endelig kunne slippe sauene og lamman ut av fjøs'n. Æ husker enda når sauene var på sommerbeite i bakkan

ovenfor huset våres på Langstrand og ho mamma birra (lokka) på dem. Da kom dem springanes mot ho og gjensynsgleden var stor både for sauene og ho mamma. Ho var en sann dyrevenn, ho mamma.

